

УДК 159.97

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-7\(25\)-471-482](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-7(25)-471-482)

Бочелюк Віталій Йосипович доктор психологічних наук, професор, Заслужений працівник освіти України, професор кафедри соціальної роботи та психології, Національний університет «Запорізька політехніка», вул. Тургенєва, 39, м. Запоріжжя, 69063, тел.: (066) 292-43-47, <https://orcid.org/0000-0001-8727-3818>

Панов Микита Сергійович доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри спеціальної освіти та психології, Комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради, вул. Наукового містечка, 59, м. Запоріжжя, 69017, тел.: (050) 936-10-29, <https://orcid.org/0000-0002-5085-8895>

Жадленко Ірина Олександрівна кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної освіти та психології, Комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради, вул. Наукового містечка, 59, м. Запоріжжя, 69017, тел.: (050) 936-10-29, <https://orcid.org/0000-0003-2696-6690>

ФІЛОСОФСЬКІ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНІ ЗАСАДИ АУТОЛОГІЇ

Анотація. У статті представлено теоретичний аналіз філософських та соціокультурних засад аутології. Визначено місце філософських та соціокультурних знань у теорії та практиці аутології, а також важливість аутологічних досліджень для філософського осмислення буття. Представлено філософське розуміння феномену аутизму, що полягає у відсутності в особистості структури Іншого, за допомогою якої формується й власна суб'єктність. Представлено концепції антропофілософії та філософії освіти, дотичні до аутологічних досліджень. Визначено провідні ідеї в аутології плюралістично-релятивістського та гармонійно-цілісного філософських напрямків. Особлива увага приділяється філософському підходу до вирішення питання про відмінності норми і відхилення від норми в людському розвитку, адже сприяє розвитку такого напрямку спеціалізованої освіти як фундаменталізація освіти. Проблема диференціації норми та аномалії завжди була актуальною, але зростання кількості дітей з легкими порушеннями, які відчувають певні труднощі в навчанні, ще більше актуалізує проведення досліджень у цьому напрямку. Традиційна теорія корекційної педагогіки і спеціальної психології звертає основну увагу на якісні особливості

дизонтогенезу, а не на загальні параметри розрізнення, які в свою чергу встановити параметри розрізнення норми та аномалії допоможе філософський аналіз цих явищ. Важливим питанням також є визначення стану взаємозв'язку норм індивідуального рівня поведінки і норм соціокультурного життя. Адже, результатом встановлення такого взаємозв'язку є адаптація, пристосування дитини з особливими освітніми потребами до різноманітних норм, вироблених у процесі розвитку суспільства і які для дитини стали нормами індивідуальної поведінки в соціумі. Це підіймає важливе питання інклюзії та інтеграції у спеціальній освіті у різноманітних формах спільного навчання і виховання дітей з недоліками розвитку та їхніх здорових однолітків. Наразі ця проблема є однією із найбільш суперечливих, оскільки недостатньо просто включити дитину із особливими потребами в колектив здорових дітей – інтеграційні процеси повинні знаходити своє глибоке втілення у змісті спеціальної освіти, її методах і системі в яких навчаються, виховуються і соціалізуються діти з недоліками розвитку.

Ключові слова: аутологія, філософія, філософія освіти, філософська антропологія, проблеми аутології.

Bocheliuk Vitalii Yosypovych Full Doctor in Psychology, Professor, Honored Education Worker of Ukraine, Professor at the Department of Social Work and Psychology, «Zaporizhzhia Polytechnic» National University, Turhenyeva St., 39, Zaporizhzhya, 69063, tel.: (066) 292-43-47, <https://orcid.org/0000-0001-8727-3818>

Panov Mykyta Serhiyovych Full Doctor in Psychology, Assistant Professor, Professor at the Department of Special Education and Psychology of Municipal Institution of Higher Education «Khortytsia National Educational Rehabilitation Academy» of Zaporizhzhia Regional Council, Naukovoho mistechka St., 59, Zaporizhzhya, 69017, tel.: (050) 936-10-29, <https://orcid.org/0000-0002-5085-8895>

Zhadlenko Iryna Oleksandrivna PhD in Pedagogical Sciences, Assistant Professor of the Department of Special Education and Psychology of Municipal Institution of Higher Education «Khortytsia National Educational Rehabilitation Academy» of Zaporizhzhia Regional Council, Naukovoho mistechka St., 59, Zaporizhzhya, 69017, tel.: (050) 936-10-29, <https://orcid.org/0000-0003-2696-6690>

PHILOSOPHICAL AND SOCIO-CULTURAL BASIS OF AUTOLOGY

Abstract. The article presents a theoretical analysis of the philosophical and sociocultural foundations of autology. The place of philosophical and sociocultural knowledge in the theory and practice of autology is defined, as well as the importance

of autological research for the philosophical understanding of being. A philosophical understanding of the phenomenon of autism is presented, which consists in the absence of the structure of the other in the individual, with the help of which one's own subjectivity is formed. Concepts of anthropology and philosophy of education related to autologous research are presented. The leading ideas in the autology of the pluralistic-relativistic and harmonious-holistic philosophical directions are defined. Special attention is paid to the philosophical approach to solving the issue of differences between the norm and deviation from the norm in human development, because it contributes to the development of such a direction of specialized education as the fundamentalization of education. The problem of differentiating the norm and abnormality has always been relevant, but the growing number of children with mild disabilities who experience certain difficulties in learning makes research in this direction even more relevant. The traditional theory of correctional pedagogy and special psychology pays the main attention to the qualitative features of dysontogenesis, and not to the general parameters of distinction, which, in turn, will help to establish the parameters of the distinction between normal and abnormality, which will be helped by the philosophical analysis of these phenomena. An important issue is also determining the state of the relationship between the norms of the individual level of behavior and the norms of socio-cultural life. After all, the result of establishing such a relationship is adaptation, adaptation of a child with special educational needs to various norms developed in the process of the development of society and which for the child have become the norms of individual behavior in society. This raises the important issue of inclusion and integration in special education in various forms of joint education and upbringing of children with developmental disabilities and their healthy peers. Currently, this problem is one of the most controversial, since it is not enough to simply include a child with special needs in the group of healthy children – integration processes must find their deep embodiment in the content of special education, its methods and the system in which children with developmental disabilities are educated, raised and socialized.

Keywords: autology, philosophy, philosophy of education, philosophical anthropology, problems of autology.

Постановка проблеми. Аутологія як наука, метою якої є розробка науково обґрунтованої системи розвитку, навчання, виховання та соціалізації дітей з аутичними порушеннями, пов'язана міжсистемними та внутрішньосистемними зв'язками з іншими науками. Сама базис інших наук дозволяє аутології зайняти своє почесне місце та формулювати знання щодо причин, механізмів, симптоматики, перебігу і структури порушень комунікативно-пізнавальної діяльності дітей з аутизмом та розробляти систему корекції їхнього розвитку. Перехресна природа різних дисциплін дозволяє

аутології застосовувати необхідні знання. Аутологія поєднує інтереси психологів, педагогів та медиків, адже має на меті вивчення взаємовплив психічного і соматичного у виникненні, перебігу та корекції розвитку і соціалізації людей із розладами аутистичного спектру. До внутрішньосистемних відносяться зв'язки аутології з філософією освіти, загальною і спеціальною психолого-педагогічними науками, методиками навчання, психопатологією, нейропсихологією і нейробіологією навчання і розвитку. До міжсистемних зв'язків відносяться взаємозв'язки з медичними (неврологією, патопсихологією, психосоматикою, педіатрією) і лінгвістичними науками.

Мета статті – здійснити теоретичний аналіз філософських та соціокультурних засад аутології.

Виклад основного матеріалу. Філософія займає особливе місце у системі наук, адже немає однозначного розуміння предмету цієї науки. Традиційно в філософському знанні виділяються наступні напрямки або розділи: онтологія, антропологія, гносеологія, логіка, аксіологія, соціологія, етика [2]. Проаналізуємо як ці філософські напрямки перегукуються з предметом аутології.

Онтологія – це вчення про буття, антропологія – вчення про людину, аксіологія – вчення про цінності [2]. Найвищою цінністю аутологія визнає людину. Аутологія вважає об'єктом свого наукового дослідження дитину, яка страждає РАС, та має на меті створити максимально комфортні умови її існування: розвитку, навчання, виховання та соціалізації. Організація аутологічного процесу дозволяє усунути чи пом'якшити як комунікативно-пізнавальні, так і психологічні порушення, сприяючи досягненню головної мети психолого-педагогічного впливу – вихованню дитини з аутизмом [4]. В основі діяльності фахівців-аутологів лежить етика як філософська теорія моралі та моральності.

Базуючись на гносеології (теорії пізнання), логіці (науці про закономірності абстрактного мислення), методології (науці про методи пізнання і межі їх застосування) аутологія забезпечує розробку принципів і методів аутологічного дослідження, створення психолого-педагогічних і корекційно-превентивних методів впливу на комунікативно-пізнавальну і соціально-емоційну сферу дитини з аутизмом.

Філософія не використовує експериментальних методів, проте закладає основи для методології усіх інших наук. В залежності від методологічної традиції виділяються основні типи філософствування: метафізичний і діалектичний; раціоналізм і ірраціоналізм.

Метафізичний підхід дозволяє розглянути об'єкт у статиці, визначити його структуру та характеристики у чистому вигляді. У діалектичному підході

об'єкт розглядається у динаміці та оживає у його проявах повсякденного життя. Діалектика передбачає єдність протилежностей.

Філософський метод являє собою загальний підхід до вивчення дійсності та у будь-якому науковому дослідженні основу складають загально-теоретичні філософські методи. Філософія в пізнанні світу опирається на розум, використовуючи форми і методи абстрактного мислення: поняття, судження, висновок, гіпотеза, теорія, індукція, аналіз, синтез і т.п. Сила філософських методів у тому, що вони можуть бути певним чином універсальними та застосовуватись до будь-якої сфери буття. А щодо осягнення поза межної сутності світу філософія у своєму пізнанні опирається не на розум, а користується ірраціональними способами осягнення істини: любов до істини, інтуїція, медитація, безпосередній зв'язок з космосом, екстрасенсорика тощо [2]. Тому філософія одночасно виконує і методологічну, і світоглядну функції, слугує засобом її пізнання та орієнтації у світі.

Філософія закладає й основу категоріального апарату наук. Однак, на відміну від природничих наук, філософія використовує природню, а не формалізовану мову. Проте саме через це виникає одна з проблем сучасної аутології – проблема теоретичного рівня, а саме проблема наукової термінології. Ця проблема пов'язана з тим, що при використанні одних і тих же термінів у науковців і практиків часто виникає ілюзія розуміння, у той час як смисл термінів спотворюється, що, зрозуміло, потребує вирішення комунікативних проблем вже всередині цього напряму спеціальної психолого-педагогічної науки. Проблема розуміння наукової термінології тягне за собою іншу проблематику. Різноманітність підходів до визначення поняття «аутизм», «розлади аутичного спектра», їхніх структурних компонентів тощо призводить до утруднень комунікації учасників вирішення цієї проблеми, які, насамперед, спричиняють різнобій у відборі методик при практичному визначенні специфіки психофізичного розвитку цієї категорії дітей [4]. Отже, аутологія постає перед необхідністю систематизації існуючих знань та їх представлення у формі загальних моделей. Крім того, необхідним є отримання надійних та валідних, об'єктивних емпіричних даних, відновлення балансу та зв'язку між теоретичним та практичним рівнем дослідження.

Але не лише аутологія збагачується філософськими знаннями. Дослідження психічних захворювань, відхилень від норми є для філософії своєрідною «призмою», через яку вона може побачити те, що неможливо у нормі, та використовуючи цей інструмент аналізу, філософія осмислює онтологічні таємниці буття.

Т. Скрипник вважає за необхідне використовувати феноменологічний підхід у дослідженні аутизму. «Звернення у нашому дослідженні до феноменології як філософського напряму зумовлено тим, що саме філософія

здатна створити простір для встановлення певного масштабу й меж знання, нових змістовних елементів, нового сенсу, що дає можливість розробити чіткі поняття і досягти точну і виразну диференціацію психічних феноменів» [3, с. 10]. У дослідженні аутизму як цілісного порушення розвитку, авторка пропонує застосувати два ключові орієнтири феноменологічного підходу: 1) за допомогою належним чином розробленої методології забезпечити всебічне бачення цілого; 2) зважаючи на те, що сутність речей співмірна тільки зі своїм власним значенням, розкривати феномен аутизму потрібно з урахуванням контексту розвитку самої дитини, з логіки розгортання її психічних проявів.

Філософську категорію «буття» Т. Скрипник розглядає в аутології з точки зору актуального людського існування (буття-у-світі) та повноті його взаємозв'язків, де мається на увазі родина як соціальний феномен. Таким чином, у фокус увагу потрапляють категорії «буття-у-світі» дитини із РАС та родина дитини із аутичними розладами як соціальний феномен, а саме індивідуальне «буття-у-світі» її батьків, що зумовлює сприйняття ними ситуації [3].

Буття людини та її світ в цілому розглядається філософською антропологією. Саме ця галузь науки має на меті пошук відповідей на питання «Що є людина?». Філософська антропологія має свій особливий підхід до розуміння аутизму. Ключовими характеристиками аутизму вважаються глибокі порушення соціального розвитку, якісні порушення комунікації, глибокі порушення комунікативної функції мови, зниження здатності до емоційного контакту. Філософія описує дані симптоми аутизму у термінах відсутності структур Іншого та виміру суб'єктивності. Філософія другої половини ХХ століття виявила важливість структури Іншого у конструюванні суб'єктивності. Виявлено, що суб'єкт не є автономним та самодостатнім, суб'єктивність вибудовується у взаємодії зі структурою Іншого. Якщо немає іншого, то немає й суб'єкта [6]. Варто зазначити, що В. Сухомлинський, Л. Виготський та інші видатні вчені наголошували на важливій ролі Іншого у процесі навчання. На різних стадіях захворювання та у різних станах людини, що страждає на аутизм, можуть спостерігатися як риси відсутності Іншого та суб'єктивності, так і риси їх наявності. Наприклад, такі симптоми як сприйняття людей у якості об'єктів оточуючого середовища, специфічні порушення емоційної сфери, їх нерозуміння комунікативної функції мови, нездатність орієнтуватися в часі демонструють нам відсутність структури Іншого. В той же час виділення людини із предметної сфери, інтерес до спілкування, спроби здійснення мовленнєвої комунікації доступними засобами, прагнення засвоїти правила соціальної взаємодії, незважаючи на значні утруднення, часткове усвідомлення специфіки часу свідчать про появу структури Іншого та формування суб'єктивності, хоча й у суттєво видозміненій формі. Отже, з цієї точки зору метою та результатом успішного

психокорекційного впливу є формування у психіці аутиста структури Іншого та вибудовування на цій основі бачення себе як суб'єкта життєдіяльності [6].

Для філософії в аутизмі важлива відмова від ідеї зовнішньої причини та визнання фундаментального статусу непередбачуваної випадковості. Феномен аутизму змушує філософа переглянути саме поняття причини, де причину слід розуміти як зовнішню причину. З погляду філософської антропології, не зовнішня причина, а самодія утворює горизонт розуміння людини. Перехід межі, що безперервно відтворюється силами іманентного, занурює людину в безструктурний потік буття. У цьому потоці світ не скований логосом, не впорядкований законами, не розрахований поняттями. У ньому немає стійкості, в ньому нема за що вхопитися. Тому не логос, не норма є пояснювальним принципом в антропології, а уява. Не мислимість мислимого, а мислимість немислимого має визначати стратегію вивчення людини. Аутист нагадує філософам про те, що людина, позбавлена позиції у світі, є безпорадною істотою, що мріє. Щоб вижити ця істота змушена була самообмежуватися у своїх мріях та потягах, створюючи мову та соціум [1].

Також вагому роль для аутології відіграє філософія освіти як проміжна ланка між філософією та теорією педагогіки, що покликана формувати світоглядні засади реформування сучасної освіти. Вчені наголошують на необхідності розвитку спеціальної освіти, якою на сьогодні накопичено значний матеріал, який має світоглядний потенціал, що забезпечує помітний вплив на установки суспільної свідомості, зокрема на ставлення до осіб з РАС. Філософія для спеціальної освіти є одночасно світоглядним фундаментом та методологічною основою. Вона включає систему найбільш загальних уявлень про людину та її соціоприродне буття, які детермінують еволюцію педагогічних явищ, та передбачає застосування універсальних принципів і способів при вивченні процесів навчання різних категорій дітей з особливостями психофізичного розвитку. Особливе значення серед основних світоглядних аспектів має соціально-філософський підхід, який розглядає аутологічні явища у соціокультурному контексті.

Крім того, система спеціальної освіти дітей з РАС потребує наближення спеціальної освіти до вимог сучасної цивілізації з метою повнішого задоволення їхніх соціокультурних потреб. Для цього необхідною є зміна парадигми, що пов'язано із такими напрямками філософії як релятивісько-плюралістична філософія та філософія гармонійної цілісності. Релятивісько-плюралістичний напрям базуються на положенні про те, що у вирішенні глобальних проблем як у філософії, так і в системі освіти на сьогодні існує два, багато в чому протилежних, підходи: науковий (тобто сциєнтично-технократичний) і гуманістичний. Представники наукового підходу вважають, що успіхи сучасної науково-технічної революції настільки значні, що, завдяки

їм, в принципі можна вирішувати всі найважливіші проблеми людства. Суть справи при цьому вбачається тільки у виборі пріоритетів розвитку техніки (розробка екологічно чистих підприємств, безвідходних технологій, підготовка відповідних кадрів тощо). Представники гуманістичного напрямку, навпаки, вбачають основну причину сучасного кризового стану суспільства саме у пануванні сциєнтично-технократичних цінностей. Тому вихід з цієї кризи пов'язують з докорінною зміною світоглядної системи цінностей людства. У якості вирішення цієї дилеми пропонується зробити основним завданням реформування освіти її гуманітаризацію, що, в свою чергу, призводить до нового бачення основного завдання освіти – необхідність безперервної освіти та її випереджаючого характеру щодо розвитку суспільства. Тобто важливим є постійне підвищення кваліфікації, потреба максимального доведення навчання особи до засвоєння нею останніх досягнень сучасної теорії і практики певної спеціальності. Головна мета вбачається не у передачі знань та навичок, а у підготовці такої особистості, яка зможе вирішувати будь-які проблеми в тому числі й ті, що виникатимуть у майбутньому і які суспільству сьогодні не відомі [4]. І у цьому є логіка, адже у сучасному мінливому світі знання швидко застарівають. Стосовно людини з обмеженими можливостями гуманістична інтерпретація цілей спеціальної освіти полягає в тому, щоб зробити життя такої людини повноцінним і достойним. Як наслідок, в основу гуманістичного підходу покладається ідея цінності людської життєдіяльності і забезпечення набуття освіти особами з особливостями психофізичного розвитку протягом всього життя [4].

Представники гармонійно-цілісного напрямку філософії вбачають розвиток педагогіки в досягненні її гармонійної цілісності, спрямованої на досягнення єдності між людьми з метою вирішення глобальних проблем. На основі філософських систем цього напрямку відбувалося становлення та розвиток більшості педагогічних теорій. В його основі лежить принцип тотожності протилежностей у нескінченному. Суть цього принципу полягає в тому, що внаслідок певних операцій з двома поняттями, що стосуються різних об'єктів, можна виявити таку тенденцію у зміні цих понять, яка веде до зменшення різниці між ними, інакше кажучи вони стають тотожними. Опрацювання цього підходу, на переконання науковців, спрямовується на вирішення проблеми світу з різними і протилежними проявами цієї єдності. Філософська ідея всеєдності відіграватиме суттєву методологічну роль у розробці гармонійноцілісного напрямку сучасної спеціальної освіти, основним завданням якого стане формування гармонійно цілісної особистості дитини з обмеженою життєдіяльністю. У такої дитини розвиватиметься переконання того, що людина і навколишній світ становлять гармонійну єдність, тобто єдність усього світу з унікальністю кожної особистості і що таку ж гармонійну єдність становлять різні релігії, світогляди і філософії [4].

Усі ці філософські ідеї та напрямки об'єднує ідея унікальності кожної особистості та її здібностей, положення про те, що організація системи освіти має бути плюралістичною, а методи навчання та виховання спиратися на індивідуальний підхід. Це особливо важливо для аутології, адже суттєво сприятиме зміні точки зору батьків на дитину з аутичним розладом, зменшить силу розчарування, сприятиме прийняттю своєї дитини незалежно від змін, які з нею відбуваються. Основним пріоритетом є цінність особистості, засуджується абсолютизація навчання та авторитарність.

Важливу роль для аутології відіграє нова наука синергетика (або теорія хаосу, нестабільності), оскільки на її основі здійснюється з'ясування унікальності суспільних явищ, починаючи від окремої людини і закінчуючи тим чи іншим типом культури. Синергетика вказує на необхідність постійних змін та різноманітності педагогічних методів та підходів. Це перегукується із думками Л. Виготського про те, що педагогічна система часто не встигає за блискавичними змінами особистості дитини. Отже, педагогічна система має враховувати унікальність процесу розвитку кожної дитини на переломних етапах її онтогенезу.

В. Тарасун проаналізувала основні ідеї синергетики та визначила їх вплив на розвиток спеціальної освіти. Наведемо їх коротко:

- складноорганізованим соціоприродним системам не можна нав'язувати шляхи їхнього розвитку. Отже, треба знати, як сприяти розкриттю власних тенденцій розвитку аутичної дитини, як виводити її на ці шляхи розвитку;
- будь-яка складноорганізована система має, як правило, не поодинокий, а безліч власних, відповідних її природі шляхів розвитку;
- хаос (зокрема не організована поведінка аутичної дитини) може виступати механізмом її самоорганізації;
- ідея синергетики про боротьбу протилежностей має вестись на основі такої діалогової взаємодії між ними, яка не допускає її зростання до антагонізму. Це допоможе у вирішенні інтеграційних та інклюзивних процесів шляхом зближення протилежних точок зору щодо спільного навчання і виховання дітей з особливостями в розвитку та нейротипових однолітків, а також сприятиме збільшенню знань про субстанціональну єдність обох сторін діалогу і знаходженню діалогової згоди [4].

В. Тарасун також зазначає, що досягнення можливого рівня самостійності осіб з РАС в умовах пріоритету інтересів особи та їхньої інтеграції в суспільство можливе завдяки синтезу гармонійно-цілісного і релятивісько-плюралістичного підходів, що дало б можливість краще, ефективніше вирішувати основні проблеми спеціальної освіти.

Окреме місце займає філософський підхід до вирішення питання про відмінності норми і відхилення від норми в людському розвитку, адже сприяє

розвитку такого напрямку спеціалізованої освіти як фундаменталізація освіти. Проблема диференціації норми та аномалії завжди була актуальною, але зростання кількості дітей з легкими порушеннями, які відчують певні труднощі в навчанні, ще більше актуалізує проведення досліджень у цьому напрямку. Традиційна теорія корекційної педагогіки і спеціальної психології звертає основну увагу на якісні особливості дизонтогенезу, а не на загальні параметри розрізнення, які в свою чергу встановити параметри розрізнення норми та аномалії допоможе філософський аналіз цих явищ.

Важливим питанням також є визначення стану взаємозв'язку норм індивідуального рівня поведінки і норм соціокультурного життя. Адже, результатом встановлення такого взаємозв'язку є адаптація, пристосування дитини з особливими освітніми потребами до різноманітних норм, вироблених у процесі розвитку суспільства і які для дитини стали нормами індивідуальної поведінки в соціумі. Це підіймає важливе питання інклюзії та інтеграції у спеціальній освіті у різноманітних формах спільного навчання і виховання дітей з недоліками розвитку та їхніх здорових однолітків. Наразі ця проблема є однією із найбільш суперечливих, оскільки недостатньо просто включити дитину із особливими потребами в колектив здорових дітей - інтеграційні процеси повинні знаходити своє глибоке втілення у змісті спеціальної освіти, її методах і системі в яких навчаються, виховуються і соціалізуються діти з недоліками розвитку. Та найбільш складним виявляється погодження суперечливих інтересів окремих особистостей і суспільних груп, зміна негативного ставлення певного кола науково-педагогічних працівників до процесу та невідповідність реальності батьківським очікуванням.

Під впливом філософії цінностей сформувалась концепція соціальної реабілітації людини з обмеженими можливостями, в основу якої покладено ідею про соціальну корисність людини, залучення її до суспільно корисної виробничої праці. Однак, через необхідність підлаштування людини під потреби держави та неврахування їх власних потреб та особливостей призвело до патерналістичної позиції суспільства і держави та стійкої маргіналізації людей з особливостями психофізичного розвитку. Новий погляд на соціальну реабілітацію людини з обмеженими можливостями передбачає досягнення її максимально можливої самостійності і незалежності – концепція незалежного способу життя в умовах пріоритету інтересів особи над інтересами суспільства. Сучасна концепція соціальної реабілітації людини з недоліками у фізичній, інтелектуальній або психічній сфері передбачає, що повинна мінятися не тільки людина з обмеженими можливостями, а й суспільство. При цьому люди з обмеженими можливостями повинні бути інтегрованими у суспільство на їхніх власних умовах, а не пристосовані до правил світу здорових людей. В якості базової ідеї сучасного процесу соціокультурної інтеграції, інклюзії, реабілітації

та адаптації осіб з особливостями в розвитку прийнято ідею незалежного способу життя.

Це ставить спеціальну педагогіку перед завданням вивчати якісну своєрідність проблем соціалізації, соціокультурного включення стосовно кожної категорії дітей з особливими освітніми потребами і формує необхідні базові навички як у сфері життєзабезпечення і самообслуговування, так і у сфері соціалізації, комунікації та рекреації.

Ще одним важливим питанням є розробка напрямів нової парадигми спеціальної освіти та соціокультурних засад спеціальної освіти, які б дозволили налагодити якісну взаємодію офіційної (державні заклади) та неофіційної (родина, спілкування з іншими групами та особистостями, мас-медіа) форм навчання та виховання. Як зазначає В. Тарасун, втілення цієї ідеї полягає у вирішенні суперечності між суспільним «треба», яке висувається даною офіційною системою освіти, та «хочу» і «можу» дитини з особливостями в розвитку [4].

Висновок. Аутологія базується на філософських та соціокультурних засадах так само, як і використовує надбання інших наук задля більш ефективної профілактики та корекції аутизму. Філософія дає можливість створення світоглядної та методологічної бази для аутології, але в той же час дослідження феномену аутизму дозволяє філософії осмислювати ті аспекти буття, які неможливо побачити в нормі. Філософія має особливе бачення феноменології аутизму, вважаючи даний розлад відсутністю в особистості структури Іншого, за допомогою якої формується й власна суб'єктність. Різні напрямки філософії мають на меті вирішення різних актуальних проблем аутології. Особливе місце займає філософія освіти, теоретичні концепції якої дозволяють шукати підходи до подолання сучасної кризи спеціальної освіти. Основними напрямками та підходами філософії освіти є плюралістично-релятивістський, до якого належить науковий, гуманітарний, врахування закономірностей синергетики та застосування філософії нестабільності, та гармонійно-цілісний. При чому ефективний пошук рішень можливий лише у єдності плюралістично-релятивістського та гармонійно-цілісного підходів.

Втілення сучасних ідей філософії освіти проявляється у наступних концептуальних ідеях:

- життя людини з особливими потребами має бути повноцінним і достойним;
- не лише людина з особливими потребами підлаштовується до потреб суспільства, а й суспільство має пристосовуватися до особливостей людини;
- система навчання має бути не авторитарною, а гнучкою та постійно підлаштовуватись під особистісні особливості та специфіку розвитку дитини;
- завданнями сучасної системи освіти є примирення інтересів різних суб'єктів навчального процесу та інтеграція різних форм навчання.

Література:

1. Аутизм в философской антропологии. URL: <http://www.lomonosov-fund.ru/enc/ru/encyclopedia:0127730> (дата звернення: 29.06.2022).
2. Губар О.М. Філософія: інтерактивний курс лекцій: Навч.посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007. 416 с.
3. Скрипник Т.В. Феноменологія аутизму: Монографія. К.: Видавництво “Фенікс”, 2010. 320 с.
4. Тарасун В. Аутологія: теорія і практика. К.: «Вадекс», 2018. 590 с.
5. Тарасун В.В. Концепція розвитку, навчання і соціалізації дітей з аутизмом: Навч. посіб. для вищих навчальних закладів (В.В.Тарасун, Г.М.Хворова; за наук. ред. Тарасун В.В. К.: Наук.світ, 2004. 100 с
6. Швецова Е.А. Феномен аутизма. Симптоматика отсутствия другого в свете феноменологической философии. *Вестник угроведения*. 2011. №3(6). С.135-143.

References:

1. Autizm v filosofskoj antropologii [Autism in philosophical anthropology]. *www.lomonosov-fund.ru* Retrieved from <http://www.lomonosov-fund.ru/enc/ru/encyclopedia:0127730> [in Ukrainian].
2. Gubar, O.M. (2007). *Filosofija [Philosophy]*. K.: Centr uchbovoi literaturi [in Ukrainian].
3. Skripnik, T.V. (2010). *Fenomenologija autizmu [Phenomenology of autism]*. K.: Vidavnictvo “Feniks” [in Ukrainian].
4. Tarasun, V. (2018). *Autologija: teorija i praktika [Autology: theory and practice]*. K.: «Vadeks» [in Ukrainian].
5. Tarasun, V.V. (2004). *Koncepcija rozvitku, navchannja i socializacii ditej z autizmom [The concept of development, education and socialization of children with autism]*. K.: Nauk.svit, 2004 [in Ukrainian].
6. Shvecova, E.A. (2011). Fenomen autizma. Simptomatika otsutstvija drugogo v svete fenomenologicheskoi filosofii [Autism phenomenon. Symptoms of the absence of the second in the world of phenomenological philosophy]. *Vestnik ugrovedenija - Herald of agriculture*, 3(6), 135-143 [in Russian].